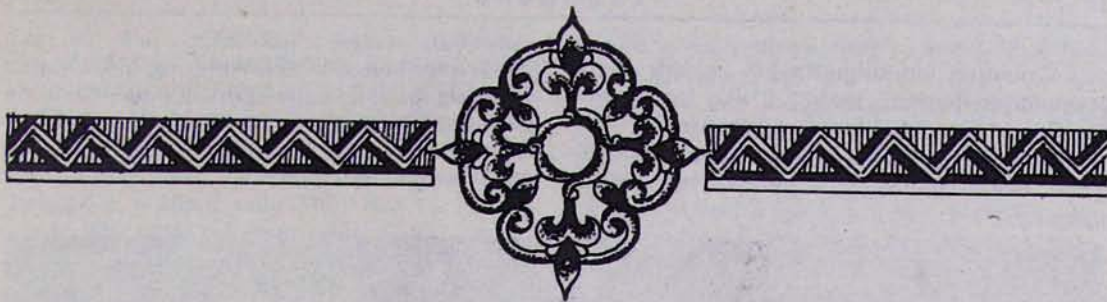

ՂԱԶԱՐՈՍ ԱՂԱՅԱՆ

ՆՈՐԻՆ ՎԵՀԱՓԱՌՈՒԹՅԱՆ ՕԾՄԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԵՎ Ս. ԷԶՄԻԱՇՆԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Նախընթաց մայիսի 25-ին բախտավոր գտնվեցանք ականատես լինելու երկու փառավոր հանդիսակատարությանց, որոց մի՞նն էր Նորին Վեհափառության օծման երկրորդ տարեդարձը և երկրորդը՝ տեղվույս կառուցանելի ուսումնարանի հիմնօրհներբը։ Առավոտյան ժամերգությունից հետո Արմաշու վանահայր գերապատիվ Գևորգ վարդապետը մի համառոտ, բայց ազդու ատենաբանությամբ շնորհավորեց Նորին Վեհափառության օծման երկրորդ տարեդարձը, հայտնելով յուր վանուց միաբանության կողմից իրանց ամենայն ջերմեռանդությամբ պատրաստ լինելը Նորա ազգաշահ մտադրությունքը և տնօրենությունքը ի կատար հասուցանելու համար, և խնդրելով Նորա միակ քաղցր ակնարկությունը և խրախույսը ի լուսավորություն ազգիս և ի պայծառությունն ս. եկեղեցվու։ Ժամից հետո միաբանությունը ժողովեցավ Վեհարանի մոտ, և Նորին Վեհափառության առջև կատարեց մեր նախնյաց սովորական մատթանքը, որո խորհրդավոր խոսքերը մոր լսողին մի խոր մտածության մեջ էին ընկղմում և երևակայության առջև ներկայացնում մի անցյալ լի փառք և պատվով, ուրախությամբ և երջանկությամբ...

Մաղթանքից հետո տեղվույս ուսումնարանի հառաջադեմ աշակերտներից մի՞նը կարդաց մի իմաստալից ճառ, և ապա Վեհափառ Հայրապետը Պահպանիչ ասաց,

օրհնեց միաբանությունը և բոլոր հանդիսականներին, որոնք արժանացան Նորին Սրբության աջն համբուրելու և ընդունելու Նորա հայրապետական օրհնությունը։

Ս. պատարագից հետո գնաց Նորին Վեհափառությունը ամենայն ուխտյուք և միաբանությամբ մոր ուսումնարանի հիմնարկությունը օրհնելու։ Այստեղ շարական և հոգևոր ընթերցմունք ըստ կարգին կատարելուց հետո Վեհափառ Հայրապետը ինքնին յուր ձեռքը առաջին քարը դրավ, և ապա գաղղիական լեզվի ուսուցիչ Պ. Կ. Ֆոյաշյանը ի դիմաց հանդիսականաց կարդաց ճառ։ Տեղվույս ժողովուրդը՝ մեծ և փոքր, արական և իգական, աստիճանավոր և հասարակ, որոնք ներկա էին հանդիսի կատարմանը, ճառը ավարտելուց հետո՝ «Կեցցե մեր Վեհափառը» գոչելով և հրացաններ արձակելով՝ թնդացրին օդը փողահարների հետ ի միասին։

Երեկոյան ճրագալույց էր, և հրեղեն տառերով փայլում էր հետագա գրվածքը, — Կեցցե Գևորգ Դ կաթողիկոս Ամենայն Հայոց։

Հայոց հավատ, Հայոց տուն,
Կեցցե հավետ հաստատուն։

Ահա այսպես մեծ ուրախությամբ և հրճվանք անցուցինք նախընթաց մայիսի 25-րդ օրը, որո որքան նշանակություն ունենալը

մեր հետալոր ազգակիցներին զգալի կացուցանելու համար, քաղցր է մեզ առաջարկել նոցա հետագա խորհրդածությունը։

Մեկ մարդ այնքան մեծ է, որքան մեծ է նորա օգտավետությունը ընդհանուր մարդ-

նոցա գործերը անհամեմատ քարձր և ընդարձակ կլինին և կանցնեն իրենց հանձնված գործունեության ասպարիզի սահմանից։

...Այսպես մարդկության մեջ երբեմն-եր-

Գևորգյան ճեմարանի 1879—1880 թթ. դասախոսական կազմը՝ շրջապատված մի խումբ ուսանողներով

կության կամ մեկ ժողովուրդի ընդհանրության համար։ Օգտավետությունը գործի մեջ է կայանում և ոչ կոչման։ Կոչումը միայն մեկ միջոց է, որո մարդս կարող է շատ կամ սակավ օգուտ տալու կարողություն և առիթ ունենալ։ Համալսարանական վկայագիր ունեցող մի անձն ավելի միջոց և կարողություն ունի մեծամեծ օգուտներ բերելու, քան թե մի հասարակ դպրոցե ելածը։ սակայն կարող է և ընդհակառակն լինիլ, եթե առաջինը յուր կոչման համեմատ նախապատրաստված չլինի և կամ այնքան քարոյական ձգտումն չունենա, որ կարողանա գործով ապացուցանել յուր կոչման քարձր նշանակությունը։ Այսպես՝ ուսումնական, վարժապետ, քահանա, առաջնորդ, և այլ կոչումներ՝ ավելի քարձր սոցանից՝ առանց գործոց՝ լոկ անուններ են։ և այն ժամանակ կարող են մեծ տիտղոսով պատվիլ, երբ

բեմն գիսավոր աստղերի պես երևցած քարոյասեր, ուսումնասեր և ազգասեր անձինք, որոնք զգացել են, որ մասնավորի բախտավորությունը ապաքախտ ընդհանուրի մեջ ապերջանկություն է միանգամայն և թշվառություն, ամենայն ջանք և ճիգն ի գործ են դրել մերթ քանիվ և մերթ գրով հասկացնել ժողովրդին յուր սեփական իրավունքը, շարժել նորա ինքնագործունեությունը, և իբրև ամենահեշտ միջոց հասնելու այդ նպատակին, մատնացույց են եղել ուսումնարանի վերա։ Ուսումնարանը, այս մարդկային սեռի ջուրն ու հոգին, որից առանց կրկին ծնանելու նորան փրկություն չկա. ի սկզբանե անտի մինչև մեր օրերը մարդատյաց և բռնասեր մարդոց աչքում փուշ է եղել։ վասն զի դա է, որ մի ամբողջ ժողովուրդ ստրկության, աղքատության, նախապաշարմանց և հա-

զար ու մեկ քստմեղի հանգամանքների անգութք և զազրառեսիլ ճանկերից ազատում և մարդավայել վիճակի մեջ է ձգում: Դա է որ, իբրև մի երկրորդական ավագան՝ մի ազգի բոլոր անդամներին նորեն ծնանում, մի սիրտ և մի հոգի, մի արյուն և մի մարմին է առնում ամենից: Դա է, որ մի ազգի մեջ ցանված չար որոմները ժողովում և այրում է անշեջ հրով. որ հերկում է մի բոլորովին խոպանացած անդաստան, և նախապատրաստում նորան բուսուցանելու այն բարի-բարի սերմերը, որ մեր Արարիչը ի սկզբանե դրել է նորա մեջ և երկայնամտությամբ սպասում է նորա աճելուն և բեղմնավորելուն: Եվ որովհետև միայն գոյը կուզե մույթ գիշեր, ձկնորսը պղտոր ջուր, խաբեբան՝ հիմարություն, անգգամը՝ մոլություն, բռնակալը՝ երկյուղ և ստրկություն, աղվեսը՝ որջ, թշունը՝ բույն և այլն և այլն, ուսումնարանը գտում, մաքրում է այդ աղտերի և անվայել հատկությունները, էլ այնուհետև մարդոց մոլությունը սնունդ չի գրտնում և հետևապես անհետանում է մոլությունը. երկիրը երկինք է փոխվում և մարդը Աստված, զի «Որք ընկալանն զնա, ետ նոցա իշխանությունն որդիս Աստուծոյ լինիլ»:

Այս ամենակարևոր պահանջմունքը քաջ հայտնի լինելով և մեր հասարակաց Հորը, գթառատ և ազգասեր Հայրապետին, յուր վարդապետության օրերը անգամ, ուր որ դրել է իր ոտքը՝ նույն տեղ կառուցել է և ազգային դպրոցներ: Եթե ընդ իշխանության մեր այլոց ժամանակը՝ այս փրկարար հիմնարկությունը նորա սրտին մոտիկ և սիրելի առարկան է եղած, ո՞րչափ առավել այսօրվան օրս նորա համար սիրելի և փափագելի յուր ազգօգուտ նպատակներին հարմարացուցած ուսումնարանների կառուցումը:

...Այսօրվան օրս մեր ազգությունը քաղաքական չէ, այլ բարոյական: Այսպիսի դրության մեջ ինչ տեսակ մարդոց մեջ ավելի կարոտություն ունինք մենք, եթե ոչ բարեկիրթ, ծրաշան, ազգասեր և անձնավեր հոգևորականների մեջ: Երբեք պատահած չէ, որ մի ազգ ունենալով լուսավոր և գիտնական հոգևորականներ, նա թշվառության մեջ լինի եղած. և սորա հակառակ երբեք պատահած չէ, որ մի ազգ երջանիկ լինի, եթե նորա հոգևորականներից բաղկանում է մի տգետ և խաբեբա դասակարգ: Մարդկության պատմությունը ակներև ցույց է տալիս, որ յուրաքանչյուր ազգ յուր հոգևորականների բարոյապես և մտավորապես անկման հետ ընկնում է, կանգնման հետ՝ կանգնում: Վասն զի ժողովրդի հոգին՝ կյանքը հոգևորականների ձեռին է, նքա եմ նորա պաշտպանողը և մատնողը Աս-

տուծո և թագավորի առջև, նոցա հետ կապողը և արձակողը:

Այսպես երբ ազգի հոգևորականը և աշխարհականը ձեռք-ձեռքի տված միաբան սիրով հառաչ են զնում, այդպիսի ժողովրդի թե՛ ոգեկան և թե՛ մտավոր ուժը օրեցօր աճում և զարգանում է և հետևապես հոգևորականը ստանում են իրանց կորցրած նախկին փառքն ու պատիվը:

...Հոգևորականը, որ պիտի լինի բարոյականության դաստիարակ, առաքինության հայելի, որբոց մխիթարիչ, միով բանիվ որ պիտի այն աստիճան հարգ ու պատիվ ունենա յուր ժողովրդի մեջ, որ նորա ձայնը քարանձավներու արձագանք չլինի, նորա խոսքը գետինը չընկնի, այդ համար մունքը պակսեցրել է նա ոչ թե նորա համար, որ ժողովրդի սերը, հավատը ստեղծ է, կամ իբր թե աղանդավորները շատացել են, այլ որովհետև մտավոր զարգացման մեջ շատ և շատ հետ է մնացել նա:

Մեր հասարակաց Հայրը, մեր Վեհափառ Հայրապետը՝ նախընթաց մայիսի 25-ին՝ յուր օծման երկրորդ տարեդարձի օրը մի հոյակապ ուսումնարանի հիմն դրավ, որո միակ և եթ նպատակը պիտի լինի տալ մեր ազգին բարոյական և ուսումնական հոգեվորականներ: Ասում եմ տալ մեր ազգին, որեւմ ազգի համար են լինելու այդ հոգեվորականները, ազգի բարօրությանը պիտի ծառայեն: Ուստի կհուսանք, որ ազգը յուր սեփական, յուր անձին վերաբերյալ բոլոր հոգսերը չի բարձիլ մի այնպիսի Հայրապետի վերա, որո շրջակա հանգամանքներին նայելով, բացի Աստուծո միակ ողորմության և ազգի միաբանական սիրով աշխատության՝ ուրիշ բանի վերա կարող չէ դնել յուր հույսը և հետևապես տեսնել հանրաշահ մտադրությանց և ձեռնարկությանց օգտավետ արդյունքը: Այո, նա այսօրվան օրս մեր ազգի պետն և գլուխն է, սակայն, ինչպես արդեն ասացինք, գլուխն ինքն ըստ ինքյան ոչինչ նշանակություն չունի, առանց ամբողջության մյուս անդամների, որ է ազգի ընդհանրությունը և ամբողջությունը, թե՛ մեծ և թե՛ փոքր, թե՛ աղքատ և թե՛ հարուստ, թե՛ աշխարհական և թե՛ հոգևորական: Գլուխը՝ մտածում է, ոտները պիտի երթան՝ ձեռները պիտի գործեն: Կհուսանք որեւմ, որ մեր ազգը այս իրեն սրտի ամենամոտիկ հանգամանքի վերա անտարբեր չի նայիլ, այլ ամենայն կերպով, թե՛ բանիվ և թե՛ մտք, թե՛ բարոյապես և թե՛ նյութապես կաշխատե ի կատար հասուցանել յուր իսկ սրտի խորհուրդները, շնորհիվ յուր Վեհափառ Հայրապետին՝ Գևորգ Դ-ի:

(«Արարատ» ամսագիր, 1869, էջ 25—39՝ քաղվածաբար):